

**THE IMPACT OF AN EFFECTIVE PARTNERSHIP IN RESPECTING THE RIGHT TO
EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS
IMPACTUL UNUI PARTENERIAT EFICIENT ÎN RESPECTAREA DREPTULUI LA
EDUCAȚIE A COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE**

Victoria SECU,
director executive, AO „Fiecare Contribuie pentru Schimbare”

CZU: 37.014.53:376

Summary: Educational institutions, from kindergarten to university, have an obligation to ensure that one of the aims of education is to develop a sense of respect for fundamental human rights and freedoms. And in order to ensure that all children with the right to education are respected and with SEN, including people with disabilities, it is necessary to develop a network of social and educational support services at the institution and community level.

Rezumat: Instituțiile educaționale, de la grădiniță la universitate, au obligația să se asigure că unul dintre scopurile educației este dezvoltarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Iar pentru asigurarea respectării dreptului la educație a tuturor copiilor și cu CES, inclusiv cu dizabilități, este necesar de dezvoltat o rețea de servicii de suport sociale și educaționale la nivel de instituție și comunitate.

Key words: children rights, children with special educational needs, partnerships, community actors.

Cuvinte-cheie: drepturile copiilor, copii cu cerințe educaționale speciale, parteneriate, actori comunitari.

Pornind de la angajamentele asumate de Republica Moldova prin ratificarea Convenției Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului și a Acordului de asociere cu Uniunea Europeană, recunoscând obiectivele, principiile și abordările ce se conțin în Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului, care înseamnă „educație, formare, creșterea gradului de conștientizare, informare, practici și activități care au ca scop, prin formarea la elevi/studenti a cunoștințelor, capacităților, atitudinilor și comportamentelor, să îi pregătească și să îi încurajeze să contribuie la construirea și apărarea unei culturi universale a drepturilor omului în societate, în vederea promovării și protejării drepturilor omului și libertăților fundamentale, și reieșind din obiectivele statutare, AO ”Fiecare Contribuie pentru Schimbare” promovează și susține prin activitățile sale, respectarea dreptului la educație a tuturor copiilor, inclusiv a celor cu cerințe educaționale speciale [1-4].

Incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități reprezintă un fenomen complex, de maximă importanță pentru contextul actual de dezvoltare a societății. Respectarea drepturilor omului este o valoare fundamentală împărtășită de toate societățile democratice, care face ca incluziunea socio – educațională a persoanelor cu dizabilități să devină un scop al politicilor statelor membre ale Uniunii Europene și al țărilor candidate la aderare, orientat către următoarele direcții de intervenție[1]:

- eliminarea barierelor fizice și psihologice,
- favorizarea accesului la educație și formare profesională,
- sprijinirea integrării pe piața muncii,
- stimularea și facilitarea participării la viața socială în ansamblu.

Prin diverse proiecte implementate la nivel național, FCPS monitorizează activitatea instituțiilor de învățământ preuniversitar, urmărind aspectul de promovare și respectare a dreptului la educație al copiilor, precum și identificarea cazurilor de discriminare. În acest sens, FCPS a oferit asistență metodologică cadrelor didactice, specialiștilor și copiilor cu CES, inclusiv cu dizabilități din mai multe școli și grădinițe [2-5].

Sporirea accesului și îmbunătățirea calității învățământului primar, gimnazial și liceal din perspectiva școlii prietenoase copilului, care prevede dezvoltarea unui cadru normativ și instituțional care să asigure accesul la o educație de calitate în învățământul de bază pentru toți copiii, inclusiv pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (inclusiv cei cu dizabilități) este obiectivul major al specialiștilor din cadrul asociației. Astfel, Republica Moldova încearcă să se înscrie într-o viziune democratică, compatibilă cu standardele europene și universale în acest domeniu.

Până la adoptarea noului Cod al Educației, în iulie 2014, Asociația Obștească ”Femeia și Copilul – Protecție și Sprijin” s-a aflat în grupul celor catorva organizații neguvernamentale (Keystone, CCF Moldova-Copil Comunitate, Familie, Lumos, Speranța, Parteneriate pentru Fiecare Copil) care a sprijinit statul în introducerea incluziunii pe agenda politică și publică din domeniul educației. Eforturile comune s-au axat pe **dezvoltarea parteneriatului** cu diferite niveluri ale autorităților publice și pilotarea modelelor de educație incluzivă prin practici care să ajute factorii cheie să își asume acest demers în asigurarea incluziunii socio-educative a copiilor cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități [3].

Un parteneriat eficient în respectarea dreptului la educație a copiilor cu cerințe educaționale speciale prevede:

- identificarea scopurilor, intereselor comune și utile partenerilor comunității;
- găsirea modului optim pentru realizarea scopului propus;
- organizarea și conducerea resurselor disponibile pentru a atinge scopul propus;
- identificarea și folosirea la maxim a competențelor persoanelor implicate în parteneriat;
- combinarea eficientă a atitudinilor, abordărilor și tehnicilor care se pot aplica diferitelor sarcini/etape;
- utilizarea cu succes a schimbării în folosul copiilor cu CES, instituției educaționale și comunității în întregime.

În acest sens ne-am axat pe următoarele domenii cheie ale parteneriatului pentru asigurarea dreptului la educație:

Dezvoltarea serviciilor/structurilor de suport educațional și recuperatoriu;

- Adaptarea mediului fizic și de învățare;
- Formarea cadrelor didactice;
- Crearea mediului prietenos și sigur;
- Dezvoltarea parteneriatelor intersectoriale și cadrului metodologic;
- Capacitarea și responsabilizarea familiei;
- Împuternicirea copiilor și tinerilor cu cerințe educaționale speciale pentru a lua decizii și revendica dreptul la educație.

Se cuvine să menționăm, că în scopul asigurării respectării dreptului la educație a copiilor cu CES, inclusiv cu dizabilități, FCPS a dezvoltat și pilotat cu suportul donatorilor străini, o rețea de servicii de suport social și educațional, după cum urmează[3]:

- *la nivel raional* – Serviciul de Asistență Psihopedagogică (SAP), Serviciul social ”Echipă Mobilă”;
- *la nivel comunitar* – centre comunitare pentru copiii cu CES, inclusiv dizabilități;
- *la nivel instituțional* – ateliere de ergoterapie și centre de resurse pentru copiii cu CES și pentru cadrele didactice, comisii multidisciplinare intrașcolare, echipa de realizare a planului educațional individualizat pentru fiecare copil (PEI).

Toate aceste servicii au fost dezvoltate sau capacitate la anumite etape, în mare parte cu suportul SOIR (Swedish Organization for Individual Relief). Așadar, în ultimii ani, rolul FCPS s-a schimbat, din actor activ în dezvoltarea de servicii de suport în monitor al dezvoltării serviciilor de suport în școală prin: a) monitorizarea implementării legislației; b) oferirea asistenței administrațiilor publice locale în gestionarea rezonabilă a resurselor financiare pentru dezvoltarea educației incluzive școlare; c) capacitarea resurselor umane din serviciile și structurile noi formate la nivel de raion și instituție de învățământ.

Un alt moment important care dorim să-l menționăm este că, datorită conjugării eforturilor mai multor actori comunitari am reușit să creem un parteneriat eficient în respectarea dreptului la educație a copiilor cu cerințe educaționale speciale prin diverse servicii de suport [4].

Servicii de suport la nivel raional - Serviciul social „Echipă mobilă”, deține un rol important în procesul de incluziune a copiilor cu dizabilități de vârstă timpurie și tinerilor cu dizabilități grave, prin intermediul căruia echipa multidisciplinară de specialiști oferă asistență socială psihologică și psihopedagogică, suport la domiciliul beneficiarului, în baza nevoilor identificate ale acestuia, precum și consiliere și suport persoanelor implicate în procesul de incluziune socio-educatională al acestuia.

Servicii de suport la nivelul comunității

Centrele comunitare pentru copiii cu CES, inclusiv cu dizabilități. Experiența asociației în dezvoltarea acestui tip de serviciu a început încă din anul 2003, odată cu deschiderea Centrului ”Speranța” din or. Criuleni. Grație suportului SOIR a fost posibil de multiplicat, în perioada 2009-2010, acest serviciu la nivel regional, în alte 3 comunități din raioanele Criuleni și Dubăsari: Centrul ”Empatie” (Dubăsarii Vechi), Centrul ”Încredere” (Hrușova); Centrul ”Armonie” (Oxentea). Misiunea acestui tip de serviciu este de a facilita incluziunea socio-educatională a copiilor cu dizabilități și totodată, de a preîntâmpina instituționalizarea acestora. În scopul asigurării durabilității financiare, funcționalității și calității serviciilor prestate în cadrul centrelor comunitare, FCPS a consolidat parteneriatul comunitar și în rezultat centrele comunitare au fost luate spre finanțare de către administrația publică locală. Direcțiile de activitate în cadrul centrului comunitar sunt orientate spre oferirea suportului specializat, copiilor cu dizabilități și familiilor lor, prin asistența psihopedagogică (logopedică), kinetoterapie, asistența psihologică, asistența pedagogică.

Servicii de suport la nivelul instituției de învățământ

Serviciile de suport dezvoltate în cadrul instituției de învățământ, se realizează în conformitate cu necesitățile copilului cu cerințe educaționale speciale inclusiv cu dizabilități. În acest context, instituția de învățământ devine pregătită să ofere suport educațional specializat copiilor cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități – abilitare/reabilitare, recuperare/compensare a dezvoltării copilului.

Primele servicii de suport pentru implementarea educației incluzive dezvoltate în cadrul instituțiilor de învățământ au fost **Atelierele de ergoterapie**. Astfel, în anul 2010 au fost dezvoltate și dotate cu echipament 2 ateliere (Liceul Teoretic Cimișeni, Gimnaziul Oxentea, Dubăsari). Ulterior, din anul 2013 activitatea acestor ateliere a fost încadrată în Centrele de Resurse pentru Educația Incluzivă (CREI), structură dezvoltată și dotată cu echipamentul necesar din Fondul de educație incluzivă (2 % componenta raională).

Centrul de Resurse pentru Educația Incluzivă (CREI), reprezintă un alt serviciu de suport dezvoltat cu suportul SOIR în cadrul a 3 instituții de învățământ (Școala Primară Criuleni, Gimnaziul Hîrtopul Mic, Liceul Teoretic „Vlad Ioviță” Cocieri) în perioada 2011-2012, care are drept menire de a eficientiza implementarea educației incluzive prin acordarea asistenței

psihopedagogice și psihologice de abilitare/reabilitare a dezvoltării copiilor cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități. Aceste centre au fost dotate cu echipament necesar pentru oferirea suportului necesar beneficiarului (mobilier, literatură de specialitate, literatură pentru copii, materiale didactice, jocuri didactice, birotică). La momentul actual activitatea CREI din instituția de învățământ este administrată de un cadru didactic de sprijin (coordonator), desemnat de conducătorul instituției. Acest model de serviciu a fost inclus în procesul de pilotare, conform metodologiei aprobată de Ministerul Educației prin Ordinul 735/2011 și a stat la baza perfectării actelor normative și elaborării politicilor educaționale în contextul educației incluzive în Republica Moldova.

Cadrul didactic de sprijin (CDS). Până a fi numită meserie oficială, postul cadrului didactic de sprijin a fost pilotat de FCPS, printr-un parteneriat constructiv cu administrația publică locală de nivelul I. Salariul cadrului didactic de sprijin era asigurat de către administrația publică locală, deși la momentul respectiv nu exista bază legală care să reglementeze această funcție. Aportul FCPS în dezvoltarea acestui serviciu, a constat în oferirea asistenței metodologice în domeniul educației incluzive, pentru asigurarea intervenției calitative, centrată pe necesitățile fiecărui copil. Astfel, FCPS alături de alte ONG-uri partenere în domeniu, prin pilotarea modelului de educație incluzivă dezvoltat a contribuit la elaborarea conceptului și fișei post a CDS, mai mult ca atât această profesie a fost introdusă în nomenclatorul de profesii și este parte a pachetului de servicii educaționale dezvoltat în instituțiile de învățământ din țară în temeiul Regulamentului privind redirecționarea resurselor financiare în cadrul reformării instituțiilor rezidențiale (Hotărârea Guvernului nr.351 din 29 mai 2012).

La momentul actual, conform prevederilor legislative, Codul Educației, CDS oferă suport în dependență de necesitățile de învățare pentru beneficiari – copiii cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități, școlarizați în instituțiile de învățământ general, prin colaborare profesională cu cadrele didactice. Cadrul didactic de sprijin asistă cadrele didactice în procesul de predare/învățare/evaluare a copiilor cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități, oferă suport copiilor în pregătirea temelor de acasă, realizează activitățile Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă (CREI).

Alte structuri de suport dezvoltate în cadrul instituției de învățământ, responsabile pentru domeniul educației incluzive sunt: comisiile multidisciplinare intrașcolare (CMI), echipele de elaborare și implementare a planurilor educaționale individualizate (Echipa PEI).

Acest pachet de servicii de suport dezvoltate în domeniul educației incluzive, cu susținerea financiară SOIR, vine în suportul copilului cu CES, inclusiv cu dizabilități, familiilor lor, cadrelor didactice, specialiștilor în domeniu. Modelul de incluziune dezvoltat de către FCPS, la capitolul servicii de suport, a fost multiplicat de către Direcția Educației Criuleni și Dubăsari în alte instituții de învățământ începând cu anul 2013 în toate școlile din aria de intervenție a proiectului.

Rolul FCPS la etapa respectivă a constat în asistența Direcțiilor de Educație în repartizarea resurselor financiare pentru dezvoltarea serviciilor de suport (crearea CREI-urilor, angajarea CDS), dotarea structurilor respective, precum și în oferirea suportului metodologic necesar cadrelor didactice și specialiștilor în procesul de implementare a educației incluzive.

În concluzie, ținem să menționăm că educația incluzivă presupune reformarea și adaptarea continuă a sistemului de educație la diversitatea copiilor și cerințele specifice ce decurg din aceasta. În aceste condiții personalul din învățământ are nevoie de conștientizarea necesității privind respectarea dreptului la educație a copiilor cu cerințe educaționale speciale prin reconsiderarea abordărilor și tehnologiilor educaționale astfel ca acestea să răspundă diversității copiilor și

necesităților lor. În contextul unui sistem de învățământ incluziv, centrat pe necesitățile copilului, se impune crearea noilor structuri instituționale de suport educațional (sau restructurarea celor existente), care să asigure asistența necesară, calitativă și calificată, pentru copiii cu cerințe educaționale speciale, inclusiv cu dizabilități.

Referințe bibliografice:

1. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului. Adoptată în cadrul Recomandării CM/Rec(2010)7 al Comitetului de Miniștri
<https://rm.coe.int/1680487883>
2. Facilitare comunitară și coeziune socială pentru drepturi
<https://fcps.md/proiecte/facilitare-comunitara-si-coeziune-sociala-pentru-drepturi/>
3. Parteneriate pentru incluziune, Agenția de Dezvoltare din Republica Cehă prin Caritas Cehia
<https://fcps.md/proiecte-fcps/>
4. RAPORTUL privind rezultatele procesului de pilotare a modelului de educație incluzivă susținut cu suportul IM/SOIR Moldova. www.fcps.md
5. Servicii de Consultanță în educarea părinților și sensibilizarea comunităților în cadrul proiectului ”Integrarea copiilor cu dizabilități în școlile generale”
6. <https://fcps.md/proiecte-fcps/>

TRADITIONS IN ROMANIAN EDUCATION VS CHILD RIGHTS TRADIȚIILE ÎN EDUCAȚIA ROMÂNEASCĂ VS DE DREPTURILE COPILULUI

Corina ZAGAIEVSCHI,

doctor în pedagogie, conferențiar universitar, U.P.S. „Ion Creangă”

CZU: 37.014(498)

Summary: This article addresses an ever-present issue in the field of education, tradition - modernity - children's rights. The idea of writing appeared as a result of conducting laboratory classes with students at the Theory of Education course. Children learn by copying patterns. Models evolve over time as human thinking develops. The evolution and democratization of human society have led to the idea of establishing human rights and, last but not least, the rights of the child. Education, as a social phenomenon, by its very essence, capitalizes on traditions and respect for children's rights.

Rezumat: Acest articol abordează o problemă mereu actuală în domeniul educației, tradiție – modernitate – drepturile copilului, ideea scrierii a apărut în rezultatul realizării orelor de laborator, cu studenții, la cursul de *Teorie a educației*. Copiii învață copiind modele. Modelele evoluează în timp, o dată cu dezvoltarea gândirii umane. Evoluția și democratizarea societății umane au condus la ideea stabilirii drepturilor omului și, nu în ultimul rând, a drepturilor copilului. Educația, ca fenomen social, prin însăși esența ei, valorifică tradițiile și respectarea drepturilor copilului.

Key words: parental education, methods of education, positive education, traditions.

Cuvinte-cheie: educație parentală, metode de educație, educație pozitivă, tradiții.

„Educația este o artă”, cum spunea Jan Amos Comenius, în *Didactica Magna. Arta universală de a învăța pe toți totul concis, plăcut și temeinic* (1632), lucrare care este considerată fundamentul pedagogiei [3]. Printre principiile educației, lansate de Comenius, transpar și drepturile copilului: *nondiscriminarea, supraviețuirea și dezvoltarea, protecția*. Din perspectiva lui Jean Jaques Rousseau, reputat filosof și savant iluminist francez [9], educația este un proces natural care vizează numai natura umană. Educația este viața însăși a copilului, existența lui. Pedagogia